

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

НАУКОВИЙ
ПОТЕНЦІАЛ
ДОСЛІДНИКА:
ФІЛОЛОГІЧНІ ТА
МЕТОДИЧНІ
ПОШУКИ

2025

Збірник наукових праць
викладачів і студентів
Випуск XIII

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОСЛІДНИКА:
ФІЛОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПОШУКИ**

Збірник наукових праць викладачів і студентів

ВИПУСК XIII

**ГЛУХІВ
2025**

УДК: 811 (082), 372, 378
Н 34

*Рекомендовано вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
(протокол № 9 від 26 лютого 2025 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Йовенко Л. І. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Бикова Т. В. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українського ділового мовлення Національної академії Служби безпеки України

Н 34 Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки : зб. наукових праць викладачів і студентів. Вип. XIII / за заг. ред. Н. В. Гоголь. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2025. 295 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів.

Збірник містить статті, у яких викладені результати науково-дослідних робіт, теоретичних і експериментальних досліджень з актуальних питань лінгвістики, літературознавства, лінгвокраїнознавства, методик навчання мов і літератур. У випуску подано матеріали наукових конференцій, семінарів, результати роботи наукових гуртків і проблемних груп.

© Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2025

2. Крупницький Б. Д. Гетьман Мазепа та його доба. К.: Україна, 2003. 240 с.

3. Мацьків Теодор. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687 – 1709. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/coss4/mazk.htm> (10.09. 2024).

4. Мороз Л. 3. Іван Тобілевич (І.Карпенко-Карий). *Історія української літератури XIX століття*: У 2 кн. Кн.2: Підручник / За ред. акад. М. Г. Жулинського. Київ: Либідь, 2006. 712 с.

5. Невідомий Іван Тобілевич (Карпенко-Карий): листи, п'єси / Упорядкування і вступна стаття С. Бронза. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 576 с.

6. Хропко П. П. Розвиток українського театру і драматургії в 70 – 90 роках XIX століття. *Українська мова і література в школі*. 1978. № 10. С. 52 – 60.

7. Черникова Л.Ф. Іван Карпенко-Карий. Критика. Романтична драма «Мазепа». Історичне тло і художній вимисел. Портал Експеримент: культура, освіта та наука. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20181220-romantichna-dramamazepa> (дата звернення: 10.02.2025).

Novykov A. The Image of Ivan Mazepa in the Ivan Karpenko-Kary's Reception

Abstract. *The article deals with the comparative analysis of drama «Mazepa» by I. Karpenko-Kary and the poems «Poltava» by O. Pushkin and «Vojnarovsky» K. Ryleiev. The author argues that using the plot of Pushkin's «Poltava», Ukrainian playwright wrote a new original work, which has created two images of the central character (the image of Mazepa-man and the image of Mazepa-policy), which to some extent opposed to each other.*

Key words: *Pushkin, «Poltava», Ryleiev, «Vojnarovsky», Mazepa, the freedom ideals.*

УДК 069.1:82(477.42)

Наталія Свиначенко, Галина Сеньківська

РОЛЬ МУЗЕЮ ДЖОЗЕФА КОНРАДА У БЕРДИЧЕВІ ДЛЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО КРАЄЗНАВСТВА

У статті описані роль та історія створення Музею Джозефа Конрада для розвитку місцевого краєзнавства. Зазначено, що такі місця, як музеї Конрада Джозефа потрібно відвідувати українським та іноземним школярам середніх класів, студентам, молоді з різних регіонів України задля кращого розуміння творів письменника, для відчуття періоджерел духу видатного діяча англійської літератури Джозефа

Конрада, для покращання міжнаціональних відносин між Республікою Польща та Україною.

Ключові слова: *Джозеф Конрад, музей, краєзнавство, всесвітньо відомий літератор, польсько-українське культурне співробітництво.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. За радянської епохи Джозефа Конрада літературознавці називали співцем морської романтики. В сучасному світі Джозеф Конрад визнається одним із найвидатніших митців англійської і світової літератури, польським національним лідером, який сприяв розвитку «транснаціональних культурних зв'язків» та формуванню європейської історії культури [8]. Його творчість поціновується у всьому світі – у Великій Британії діє Конрадівське товариство, у Сполучених Штатах Америки від 1968 р. виходить журнал «Конрадiana» [4, с. 267]. В 2007 р. у Польщі, засновано премію імені Конрада для українських письменників [5, с. 289]. У 2007 р. ЮНЕСКО внесла 150-ті роковини з дня народження Джозефа Конрада до календаря річниць і визнала його твори частиною світового культурного надбання. Наведені вище факти свідчать про широку відомість письменника та беззаперечне визнання його таланту. Для того, щоб краще зрозуміти багатогранність таланту митця, зацікавитися його творчістю, задля популяризації та покращання польсько-українських культурних відносин, варто відвідати Музей Джозефа Конрада в Бердичеві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання визначеної проблеми. Вивченню творчості Дж. Конрада присвячена значна кількість як наукових, так і публіцистичних розвідок. Розглянемо ті з них, що стосуються культурологічного та музеєзнавого аспектів, що є ключовими для ефективного польсько-українського гуманітарного співробітництва. Мова йде про роботи М. Бедь [1], К. Дзісь [2], М. Євшан [3], Н. Захарчук [4], Ю. Лукуц [5], Н. Свинаренко [6], П. Скавронського [7], О. Ткачук [8]. Найбільше робіт з музеєзнавого аспекту дослідження творчості Джозефа Конрада, у тому числі й у співавторстві, належить П. Скавронському.

Мета статті полягає у вивченні ролі та історії створення Музею Джозефа Конрада для розвитку місцевого краєзнавства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Джозеф Конрад – видатний літератор, уродженець бердичівського краю. Класик англійської літератури Теодор Юзеф Конрад Коженівський – син польського шляхтича, уродженець с. Терехове Бердичівського району, згодом – матрос французького флоту, капітан британського флоту, народився в 3 грудня 1857 р., з дитячих років захоплювався книжками, читав не лише польською та українською мовами, а й французькою. Мав непросте дитинство – 11-тирічним

залишився сиротою, жив у родині багатого знатного дядька. Знатна родина Дж. Конрада хоч і збідніла, але була високоінтелектуальною. Батько письменника, Аполо Коженювський, випускник Петербурзького університету, досконало знав англійську та французьку літератури, перекладав твори популярних європейських авторів польською мовою. Багатий родич, що опікувався маленьким Дж. Конрадом після смерті батьків, Тадеуш Бобровський, також був людиною досить освіченою і високо цінував мистецтво. Основи гуманітарних знань і гарні мистецькі смаки були закладені у майбутнього письменника ще з дитинства. На світовій арені «рейтинг» тодішньої освіти польської шляхти був особливо високим. Так, М. Осовська, порівнюючи аристократичний етос Англії і Польщі, зазначає, що «докір у недостатній освіченості зазвичай не стосується» англійської та польської аристократії, тому що «в її бібліотеках зберігались не тільки мемуари, опис подорожей чи полювань, приватні художні колекції, що збагачили не один музей, були нерідко чимось більшим, ніж аристократичним снобізмом чи вигідним розміщенням капіталу» [8].

Навчався майбутній письменник у Львові (1868–1869), Кракові (1872–1874). Але спочатку у 1878–1894 рр. він вступив до англійського флоту. Не завершивши навчання, юнак іде у Францію, у Марсель, задля здійснення дитячої мрії стати моряком. Спочатку найнявся матросом на корабель і пізніше потрапив до Великої Британії. Через кілька років Джозеф Конрад склав офіцерський іспит, отримав звання штурмана і чин капітана корабля. На торговельних вітрильниках і пароплавах побачив увесь світ — ходив до Індії, Австралії, Малайського архіпелагу, до Африки. Через хворобу він залишив службу і назавжди поселився в Англії, прийнявши англійське підданство, повністю присвятивши свій час літературній творчості. [4, с. 267].

Творча спадщина видатного митця. Що було ключовою темою творів Джозефа Конрада? Писав він і про глибокі людські почуття, про мужність, силу, віру, любов у всіх людських проявах. Не залишався осторонь і від політичних подій того часу. У багатьох творах письменника є про це згадки. Джозеф Конрад автор неоромантичних літературних творів «Олмейєрове безумство» (1895), «Вигнанець з островів» (1896) і «Юність» (1898), «Негр із Нарциса» (1897), «Серце темряви» (1899), «Ностромо» (1904), «Таємний агент» (1907), «Очима Заходу» (1911), «Перемога» (1916), «Визволення» (1920), «Тайфун» (1902), «Корсар» (1923). Також письменник був автором статей про творчість популярних на той час у світі таких митців, як А. Доде, Гі де Мопассан, А. Франс, Дж. Голсуорсі, І. Тургенєв [1, с. 427]. У 1890-1893 рр. відвідав Україну, про що залишив певні згадки у своїх творах, як-от: «Із спогадів» (1912), «Князь Роман» (1925), «Сестри» (1928). У творах письменник засуджує

соціальну несправедливість, критикує соціалістичну революцію, терор та ін. Конрад прочитав книги багатьох письменників — особливо Теккерея, Мередіта, Г. Джейма, А. Франса, Мопассана, Доде, Бальзака, Меріме, вже не кажучи про Тургенєва, Чехова, Купера і т.д. Чимало праць було вивчено ним із філософії, особливо йому сподобались Артур Шопенгауер і Уільям Джеймс [1, с. 430]. Його роман «Лорд Джім», повість «Тайфун» та ін. отримали значну популярність відразу після публікації.

В свою чергу, отримавши величезне натхнення від творчості Конрада Джозефа, всесвітньо відомі творчі особистості створювали свої креативні проекти. Так, було знято кінофільми за однойменними романами письменника, як-от: «Таємний агент» (1936 р., режисер А. Хічкок), «Очима Заходу» (1936 р., режисер М. Аллегре), за однойменною новелою «Повернення» (1975 р., режисер В. Ожеховський), за однойменними повістями «Тіньова смуга» (1976 р.) режисер А. Вайда, «Перемога» (2005 р., головну роль зіграв І. Ілленко), за повістями «Дуель» («Дуелянти», 1977 р., режисер Р. Скотт), «Серце півми» («Апокаліпсис нашого часу», 1977 р., режисер Ф. Коппола) [2, с. 44]. У м. Сан-Франциско названо площу іменем Дж. Конрада, що ще раз підкреслює глибоку повагу американців до цієї неординарної людини й визнання його таланту.

Музеї Джозефа Конрада та їх місце в сучасній історії України.

Польське Конрадівське товариство за активної підтримки The Joseph Conrad Society і Societe Conradienne Francaise впродовж певного проміжку часу клопоталося про створення музею саме у Бердичеві — місті народження відомого англійського літератора [7, с. 23]. Ініціював це питання професор Здіслав Найдер, відомий знавець та інтерпретатор творчості Конрада. Ці прекрасні ініціативи знайшли підтримку серед представників української влади та Міністерства культури та національної спадщини Польщі. Місцем для створення музею було обрано монастир Босих кармелітів — саме там отримав хрещення майбутній письменник із рук отця Яна Непомуцина Романського, босого кармеліта.

28 червня 2015 р. відбулося урочисте відкриття експозиції музею Джозефа Конрада, що мало на меті ознайомити відвідувачів із життєвим шляхом та його творчістю. Для цього в музеї використовуються як архівні матеріали, фото, експонати, так і спектр сучасних мультимедійних засобів. Матеріали музею представлені трьома мовами: українською, польською та англійською, відповідно, про всесвітньо відомого письменника можуть дізнатися люди з різних країн світу. Спочатку екскурсовод розповідає нам історію родини та життя Конрада до 1874 р., коли той вирушив у доросле життя, переїхавши у Марсель.

До уваги відвідувачів на основі використання сучасних мультимедійних засобів представлена інформація про життя Дж. Конрада. Зусиллями музейних працівників автобіографічні спогади про митця

скомпоновані у вигляді відеоролика, що складається із двох частин. Так, у першій частині експозиції відвідувачі музею дізнаються про дитинство митця на українській землі; його батьків, засуджених за визвольну боротьбу на далеке заслання; сирітство; світлі мрії про справжнє гарне життя, дух свободи й море. Друга частина експозиції об'єднує кар'єру морську та письменницьку, а також уміщую «перлину музею» – один єдиний експонат із часів капітанської служби Конрада – це частина обшивки корабля «Отаго», що була подарована Національним морським музеєм м. Гданська [4, с. 265].

Музей Дж. Конрада в Бердянську – це сучасний музей, у роботі якого задіяні виключно комп'ютерні технології, за допомогою яких відтворюються різні етапи життя і творчості класика англійської літератури, як-от: «Коріння», «Конрадик», «Варшава 1861–1862», «Заслання 1862–1867», «Львів, Краків 1868-1874», «Мрії», «Месьє Жорж», «Британський моряк – перші кроки», «Офіцер британського торговельного флоту», «Офіцер британського торговельного флоту. Індія», «Капітан британського торговельного флоту Конрад Коженівський», «Африка», «Австралія», «Джозеф Конрад, Олмєєрова примха», «Серце темряви. Ностромо», «Очима заходу», «Таємний агент», «Лорд Джим», «Зі спогадів», «Конрад у Польщі», «Конрад у Великій Британії», «Конрад у Сполучених Штатах», «Родина», «Смерть Конрада», «Фільмографія» [2, с. 44].

Крім світлин різних років життя Дж. Конрада, експозиція містить фото його дружини Джессі Джорж, синів Бориса і Джона та помешкань, які родина винаймала в різні часи. Також в експозиції представлено генеалогічне дерево родини Коженівських та його нащадків [2, с. 43].

Окрім м. Бердичів, музей, присвячений творчості видатного англійського літератора польського походження, знаходиться на батьківщині самого Джозефа Конрада. У музеї історії с. Терехове, де народився талановитий письменник, відкритому у 1987 р., зберігаються прижиттєві видання творів письменника англійською та іншими мовами, листи сина Б. Конрада до жителів села, погруддя, роботи А. Матвієнка. Ці музейні експонати становлять неабиякий інтерес до творчості цієї видатної талановитої людини.

Висновки дослідження. Художні твори Дж. Конрада знайшли своє чільне місце в душах і серцях читачів різних країн світу, представників найрізноманітніших соціальних верств. Високо оцінили творчість письменника й авторитетні представники тогочасної світової літератури. Такі місця, як музеї Дж. Конрада, потрібно відвідати українським школярам ЗЗСО різних регіонів України задля кращого розуміння його творів, для відчуття першоджерел духу польської літератури, для покращання міжнаціональних відносин між Республікою Польща та

Україною. Екскурсоводи розкажуть відвідувачам багато цікавих фактів про свого видатного земляка, оскільки саме на українській землі почалося формування особистості Дж. Конрада – відомого англомовного літератора, визнаного за життя талановитим письменником.

Література

1. Бедь М. М., Скавронський П. Г. Джозеф Конрад і Джон. Музеї Бердичівського краю: історія та сучасність. *Науковий збірник «Велика Волинь»*. Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (Бердичів, 15–16 листопада 2016 р.). Вип. 54. Бердичів: ФОП Мельник М. В., 2016. С. 424–435.
2. Дзісь К. Історія створення Бердичівського музею Джозефа Конрада. *Науковий збірник «Велика Волинь»*. Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (Бердичів, 15–16 листопада 2016 р.). Вип. 54. Бердичів: ФОП Мельник М. В., 2016. С. 43–45.
3. Євшан М. Сучасна польська література і її вплив на нашу. Критика; Літературознавство; Естетика / Упоряд., передмова та примітки Н. Шуміло. К. : Основи, 1998. С. 307–313. С. 311–312.
4. Захарчук Н. М., Скавронський П. Г. Бердичів – колыска світової літератури. *Науковий збірник «Велика Волинь»*. Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (Бердичів, 15–16 листопада 2016 р.). Вип. 54. Бердичів: ФОП Мельник М.В., 2016. С. 264–270.
5. Лукуц Ю.М. Видатні уродженці бердичівщини в енциклопедії сучасної України. *Науковий збірник «Велика Волинь»*. Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (Бердичів, 15–16 листопада 2016 р.). Вип. 54. Бердичів: ФОП Мельник М.В., 2016. С. 288–298.
6. Свиначенко Н.О. Польсько-українська співпраця на основі освітніх, культурних, економічних здобутків: проблеми і перспективи. *Multidimensionality of Ukrainian-Polish cooperation: genesis, particularities and prospects* : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 302–315. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-232-6-23>
7. Скавронський П.Г. Музей Джозефа Конрада. *Науковий збірник «Велика Волинь»*. Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (Бердичів, 15–16 листопада 2016 р.). Вип. 54. Бердичів: ФОП Мельник М. В., 2016. С. 10–30.
8. Ткачук О. Множинність культурної самобутності Джозефа Конрада. *Волинь-Житомирщина*. Вип. 23. 2013. С. 140–148.

Nataliia Svyntarenko, Halyna Senkivska. The Role of the Joseph Conrad Museum in Berdychiv in Local History Development

Abstract. *The article describes the role and creation history of the Joseph Conrad Museum in local history development. The authors argue that such places as the Joseph Conrad museum should be visited by Ukrainian and foreign schoolchildren, students, and youth from different regions of Ukraine to better understanding of his works, feeling the sources of the spirit of an outstanding figure in English literature, improving international relationship between the Republic of Poland and Ukraine.*

Key words: Joseph Conrad, museum, local history, world-famous writer, Polish-Ukrainian cultural cooperation.

УДК 378.147.091.33:001.895

Олена Чайка

**ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ У МЕТОДИЧНІЙ
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАРУБІЖНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ**

У статті розкрито важливу роль творчої самостійної діяльності здобувачів вищої освіти під час опанування теми «Специфіка вивчення епічного твору» в курсі методики навчання зарубіжної літератури. Запропоновано систему творчих завдань як один із ефективних методичних прийомів у розв'язанні порушеного питання на лекціях, лабораторно-практичних заняттях з дисципліни.

Ключові слова: епічний твір, шкільний аналіз, методика навчання зарубіжної літератури, творча самостійна діяльність, творчі завдання.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі реформування системи вищої освіти одним із ключових завдань є сприяння особистісному розвитку та творчій самореалізації майбутніх спеціалістів, формування потреби в подальшому самовдосконаленні та професійному зростанні. Особливо значущим це завдання є для майбутнього вчителя зарубіжної літератури, що зумовлено специфікою та функціями шкільного курсу зарубіжної літератури, який розкриває необмежені можливості для пошуку творчої складової в навчальній діяльності учнів і відіграє важливу роль у розвитку творчої особистості. З огляду на це одним із пріоритетних складників сучасної педагогічної освіти є методична підготовка фахівця, яка закладає міцний фундамент для його систематичної творчої роботи.

Університетський курс методики навчання зарубіжної літератури передбачає теоретико-практичне засвоєння здобувачами вищої освіти